

Erindringer fra Hals

Nedenstående erindringer er nedskrevet af Poul Rise Hansen og afleveret til Hals Arkiv i 1984.

Af Poul Rise Hansen

Dette og hint i Hals (bl.a. om butikker i Midtergade)

I 1923 flyttede Frost fra den gamle købmandsgård og tømmerhandel i Fjordgade til Midtergade. Urmager Nielsen havde cykelværksted i det gamle gule hus, som lå der før den nye forretning blev bygget. Der var stenpigning og en vandpumpe i gården. En stor tjørnehæk indhegnede det hele.

Brinch's røgeri var opført som maltgøreri. I mange år stod der "Malerværksted" på en dør, hvem maleren var vides ikke. Bag en anden dør mod nord var der smedeværksted, vistnok Asmild Petersens far. Fiskere havde lofterne til garnoplæg og reparation af garn. Ved nordenden af bygningen var der i mange år plads for en is-kule. Her samlede fiskerne is sammen fra Skansegraven om vinteren. Den blev dækket med tang. Når kulen hen på sommeren var tom, legede vi drenge i den bløde tang.

Elværket var nærmeste nabo mod nord. I trediverne blev røgeriet, som vi sagde, totalt ændret, der blev lavet lejlighed ovenpå og i stuen havde Skat Bang en overgang cykel og radio m.v. forretning i nordenden og Nordjysk Bank havde ekspedition i sydenden. I mange år var der en smøge fra Østergade til Midtergade syd om røgeriet. Smøgen blev lukket af lods A. Bang, der boede mod Østergade, han købte jorden til sin have.

På hjørnet af Tværgade og Midtergade lå I. H. Bechs ølhandel. Det var et langt lavt hvidt hus. Om der var forretning i det gamle, husker jeg ikke, i det nye var der forretning med indgang i hjørnet. Bech solgte lidt rugbrød og vel også kage samt flaskefløde. Duften fra butikken har jeg i næsen til stor glæde, når jeg tænker tilbage. Vis a vis ølhandleren lå Hulda Niensens fedevarebutik, der var noget nyt i Hals dengang, der var mange dejlige ting at købe. I samme bygning som Hulda holdt hendes bror urmager og cykelhandler Nielsen også til. Det var på hjørnet af Søndergade og Midtergade.

På det andet hjørne ved Søndergade lå C. P. A. Christiansens Træhandel og Herreekviperingsforretning. Desværre var tiderne ugunstige på C. P. Christiansens gamle dage, og han lavede - som kasserer i "Julens Glæde" - underslæb. Ved dets opdagelse drev det C. P. Christiansen i døden for egen hånd. Man fandt ham i Hals Sønderkov. Senere blev forretningen tømt vel af skifteretten. Jeg husker udmærket, at næsten alle i Hals gik med bowlere en tid. En bowler kunne købes for en kroners penge. Jeg mener at C. P. Christiansens valgsprog var: "A ve 'A' hå 'et, men A ve 'ikke hvor A hå 'et". Senere blev der kolonialhandel der. C. P. Christiansens ophør var først i 30erne. C. P. s afløser var Chr. Larsen, der havde været brugsuddeler på det modsatte hjørne i Hals Brugsforening. Nu blev Søren Kyllesbech uddeler.

Lidt længere oppe i gaden lå købmand Chr. Bangs købmandsgård med sine mange udstillingsvinduer. Gårdspladsen var stenpigning, og der var en klokke i gården, så han kunne tilkaldes, og der var en ret god hestestald. Bang havde selv to gule nordbagger, som blev anvendt til varekørsel, og Julius Nielsen var gårdskarl, senere blev han cementstøber hos Michaelsen for senere igen at

arbejde for sig selv med murer- og støbearbejde. Alex Flou var 1. mand i Bangs butik.

På den anden side af Midtergade lå malermester Hagbart Hansens villa og forretning samt værksted. Da købmand Bang var død og den store købmandsgård afhændet til A. Flou flyttede fru Bang ud i malermester H. H. s villa og forretningen blev anvendt til kaffe og the samt slikbutik. Malermester H. H. var rejst fra byen.

Mellem malerforretningen og købmandsgården lå en smedje, muligvis Abildgårds, det husker jeg ikke med sikkerhed. Går man længere op mod Nørregade kommer Hals Andelsmejeri. Før mejeriet ligger der en bygning med høj kælder, som kaldtes den gamle sparekasse. Her boede bl.a. Laursen, som kaldtes Hvæs-bassen. På mejeriet var der mælkeudsalg nogle timer hver formiddag fra 6-7-tiden om morgenen til kl. 11. Den mælk som blev solgt var i løst mål. Vi børn hentede tit mælk i familiens egne spande, en blå og en hvid samt en mindre hvid til fløde. Det var emallierede metalspande med låg. For udsalget stod Emilie Henckel og hendes mor.

Når døren stod åben ud til mejeriet, kunne man se hjulene snurre, drevet af remmene. Til tider så vi fru mejeribestyrer Christensen stå og pakke smør fra kærnen, som vi også kunne se. Kærnen var en stor trætonde, der drejede rundt. Smørret blev pakket i hele og halve pund. Det foregik på et bord, hvor der var en udforing, der i størrelse passede med den vægt, der skulle laves. Indpakningen var pergamentpapir. Større partier til forsendelse kom afsted i dritler af træ.

Mejeriudsalget fik sit banesår i 30'erne. Hans Rathmann, Bisnappgård, begyndte at køre med mælk og sælge fra vogn i gaderne både formiddag og eftermiddag, særlig om sommeren var folk glade for frisk mælk om eftermiddagen. Rathmann fik hjælp fra mejeriet Hjöllund i Ulsted. Hals Mejeri satte som modtræk to mælkevogne med heste rundt i gaderne. Det var Anders Jensen og en Ovesen, der kørte den første tid. Mejeriudsalgets dage var talte i denne omgang. Ved mejeriets nordende boede fisker Thomas Poulsen.

På den anden side af gaden lå købmand Anton Pedersens forretning, som muligvis er startet i 1917. A. Pedersen lå nabo til smedemester Th. Odgård Petersen, min læremester. Vi er nu ved Nørregade og skomagermester N. T. Kroghs skotøjsbutik og værksted ligger modsat smedens ejendom.

Hals Skanse som lege- og tumleplads for kvarterets drenge år 1920-25

Med de anlæg af volde og bakker og skrænter, der var, fandtes alle muligheder for leg og anden aktivitet. Om foråret mens voldgravens is smeltede, var vi drenge på færde langs sydvendte skråninger for at finde de første smørblomster, der jo ikke har mere med smør at gøre, end de var gule som smør. Smørblomsten var en ranunkel og kom meget tidligt. Endvidere var der forglemmigej og velsagtens også følfod. Indimellem gik legen lystigt, dvs. vi tumlede i græsset og tog "livtag", trillede ned ad de små bakker og skrænter og til tider lå vi bare og kiggede op mod hvide forårsskyer, der havde den blå himmel som baggrund. Disse skyer skiftede ustandselig form, så fantasien havde frit spillerum.

Efterhånden som naturen tøde op blev der liv i voldgravens ferske vand. Vi var nu på færde med ketcher og bare hænder. Vi fangede insekter og andet kryb, der var her. Således var der store klumper af frø-æg, som langsomt blev til haletudser, som vi sagde. Endvidere var der flere slags vandkalve, samt rygsvømmere, hvirvler, guldsmedelarver m. v. Der var nok at rode efter for naturinteresserede.

Når græsset blev grønt og varmen mere følelig, havde vi telt med og masser af mad, vel nærmest i form af mellemmadder, der var smurt hjemmefra. Dog husker jeg, at der var én, som satte sig en tallerken rabarbergrød, så det må vi jo også have haft med. Jeg mindes ikke, vi selv lavede mad over ild ved disse teltture.

Ned mod stranden lå en slags forpost for voldene. Denne var ikke så høj, og vi kaldte den for strandbakken. Fra strandbakken var der god udsigt over stranden og fjorden østud. Kaperfyrets to røde tårne var i SØ, mens Barre fyr var at se ret øst ud. Strandbakken var vel godt et par meter høj med skråninger i forskellige retninger og mere eller mindre stejle. Strandbakken kunne man godt forcere på cykel, når man kørte op de rigtige steder.

På pladsen mellem strandbakken og voldgraven har man holdt grundlovmøder med talerstol og flag. Senere kom madkurve og sodavand frem. Alle lå i græsset. Mellem strandbakken og skansegraven var der en dal, som vi sagde, den var lavet af to kunstige volde. I denne dal, spillede vi tit fodbold, og på cykel gik turen ned ad den ene vold, med god fart, og op ad den modsatte vold.

Mod øst var esplanaden beplantet med forskellige løvtræer, der var højt græs og store grupper af brændenælder. Vi besørgede måske vor nødtørft der til tider, man var jo lidt genert.

Esplanaden mod nord blev inddraget i de mange kolonihaver, som på et tidspunkt i 20'erne blev anlagt mellem skansegraven og Realskolen i nord. Skansealleen dannede vest-siden, og Postgårdens jorder var østgrænse. Arealet tilhørte vel Staten og måtte ikke bebygges, hvorfor det blev udlagt som haver. Før kolonihaverne husker jeg der var græsmark, som købmand Bang sandsynligvis havde lejet en overgang til græsning for sine to gule heste. Jeg husker, at den ene hest engang lå og trillede meget uroligt på ryggen, det hed sig den havde kolik. Mere ved jeg ikke.

Skansealleen var en smuk allé, der desværre måtte ryddes, da Østergade skulle føres langs skansens vestside til den nye havn, der blev bygget først i 50'erne. Alléen gik fra Østergades sving ved Realskolen, der hvor Lille Østergade drejer fra nu. Mit hjem var Lille Østergade 4. Alléen var to rækker meget blandede løvtræer og gik i retning mod selve skansen. Til sidst var der mere fritstående eller plantede træer. Af de mange træer husker jeg, at der var ask, birk, røn, bøg, ahorn og pil. Mirabel var der en enkelt af også, vi fandt af og til en frugt der. Selve træet var meget tæt og pigget, og var således ikke til at klatre i.

Langs alléens vestside var der en bred græsribbe ind til lods Petersen og længere mod syd ind mod Chr. A Nielsen og sparekassen. På denne ribbe har vi drenge hentet mange kugler til snemænd eller fæstninger, som vi havde hjemme i haven. Ligeledes har vi samlet mange klumper under træerne, når der lå et godt lag tøsne, der kunne hænge sammen. Det gjaldt jo om, at få de største klumper, inden det hele faldt sammen.

Der var ingen kørsel på Skansens område og heller ikke på Alléen. En overgang var der spærret med en mølle, så en cykel dårligt kunne passere. Møllen stod ved indkørslen fra Østergade. Der var en simpel bænk her og der. Således var den første vel 100 m. fra Østergade og bestod kun af et par fjæle samt et par stolper gravet i jorden. Der var ingen rygstød. Der kunne vel sidde 4 a 5 voksne på sådan en bænk. Endnu en bænk mage til omtalte, fandtes ud for Chr. A. Nielsens fryseri. Fryseriet var muligvis opført inden bænken kom. Rutebilerne overtog pladsen bag fryseriets mure. Foruden de to omtalte

bænke, som vi legede en del på, var der nogle flere, bl.a. fandtes ved SØ hjørnet af Skansegraven en fin dobbeltbænk, der var rygstød midtfor, og så sad man med ryggen mod hinanden. Fra denne bænk kunne man se over mod havnen og ud mod fjorden. Til venstre for indkørslen til selve skansen var der et bord med en simpel bænk ved langsiden. Bordet har nok været 150 x 125 cm. Man sad lidt højt og havde god udsigt mod Realskolen i nord og kolonihaverne i forgrunden.

Vest for skansen havde fiskerne deres stejleplads, så der var ikke særlig god legeplads for os børn. Græsset var meget langt og skansens areal var begrænset af en stor dyb grøft, der førte byens kloakvand til fjorden. Jeg mindes at grøften lugtede særlig slemt. Der var jo godt med frisk luft omkring. Når græsset var meget langt og vissent, indbød det ikke til leg.

Når frosten meldte sig om efteråret, var det jo spændende, når skansegraven kunne bære. Jeg var jo ikke særlig forvoven og mindes ikke, at jeg er faldet gennem isen, og heller ingen af mine legekammerater gjorde det, når jeg har været i nærheden. Fru Yde sagde en gang til sin søn Johannes og mig, da vi skulle på isen: "Kommer I hjem og er druknet, får I bank". Når isen var sikker, var den meget søgt som skøjtebane, og turen ned ad voldene på kælke var en rask tur, der jo fik afløb over isen. Det var ikke alle steder volden var egnet som kælkebakke. Der var jo næsten store træer i vandkanten overalt. Skøjteløb var jeg heller ikke særlig god til, jeg var for blød i koderne (anklerne), jeg kunne ikke holde benene stive. Der gik dog mange timer med skøjter på. Det var også et spørgsmål om at have støvler, der passede. Særlig hårdt gik det ud over hælene. Når isen var godt tyk, blev fiskerne interesserede i den. Isen kunne gemmes i is-huse eller kuler, så den om sommeren kunne bruges til nedkøling af fisk. Det var spændende for os børn at se på, når fiskerne isede. Isen blev hugget eller savet i stykker, man kunne læsse på en hestevogn, der kørte isen til opbevaringsstedet. Jeg husker engang Chr. Bjørnlunds heste løb løbsk, da man isede. Den ene hest løb hovedet mod en el-jernmast, der stod på torvet. Hesten måtte aflives. Skansegraven var alletiders skøjtebane, idet der var volde, der kunne læ for vinden, og det kan jo nok gøres nødvendigt, når det er vinter. Ad åre duede skansegravens is ikke mere, og man fandt på at overrisle et stykke af Lergraven til skøjtebane, men det var jo ikke så bekvemt for os fra østbyen, og det blæste næsten altid, da der ikke var læ som på skansen. Skansegraven blev jo også ved at have is, selvom fiskerne ikke ville have isen.

Vandet til overrisling af Lergraven fik man ved at stemme "Skiveren" op. "Skiveren" var et vandløb, der kom fra mosen, løb tværs gennem byen og tog mange kloakker med på vejen. Når man tænker på, at isen var lavet af kloakvand, var det ikke nogen særlig hygiejnisk løsning, men hvad, det gik man vel ikke op i den gang. Efterhånden fik Hals sit isværk ved Poul Petersen, der var smed, og selv byggede det hele op. Nu blev isen lavet af vandværksvand, og skulle jo så være ren.

Skoletiden

Det hele kan ikke være leg, og således begyndte jeg min skolegang april 1920. Jeg var vel en måned over 6 år, idet jeg er født den 10. marts. Jeg var en af de yngste i klassen. Kun Henning Jensen var vist yngre, han var født den 7. marts. Hennings forældre boede til leje hos Ydes, hvis hus var nabo til mit hjem. Johannes Yde, der fyldte år i oktober gik i samme klasse som Henning og jeg, så vi var altid tre, der kunne følges ad til skolen. Mange gange gik jeg ind for at hente Johannes, og når han var færdig med at spise, fik jeg lidt med.

Jeg tænker tit tilbage på, når jeg fik en tallerken chokoladesuppe med. Jeg havde en god appetit og selvom jeg lige havde spist hjemme, kunne der altid lokkes lidt mere ned. Nu må det ikke lyde, som vi ikke fik det, vi kunne spise hjemme, for det gjorde vi. Der var aldrig mangel på mad i mit hjem, men det hændte jo, at det ikke var livretter alt sammen, og så var det jo dejligt at komme over til fru Yde. Når Johannes var færdig med at spise, gik turen så til skolen, der lå i den nordre ende af byen. Der var vel omkring en kilometer, vi har aldrig målt, hvor lang vejen var, men det var jo ikke noget at regne for raske drenge.

Om sommeren var der jo vandpytter at løbe i eller springe over, men vinteren var nu herlig, særlig når der var snedriver at tumle i. Den første store drive var ved Realskolen, der jo lå tæt ved mit hjem. Driven ved Realskolen var særlig slem, når sneen var kommet med SØ-vind, for her var et langt stræk uden læ, der kunne standse sneen, og det var jo før sneskærmenes tid. Når vi nåede skolen, fik vi jo lov at komme ind i varmen i klassen. Var der slemt vejr, var der mange, der blev hjemme. Der var jo flere, der kom ind fra landet, og var det snestorm, var det jo heller ikke forsvarligt at sende børn af sted. Når der kun kom nogle få stykker i klassen, fik vi fri, og det passede os udmærket, for så kunne vi jo få hele dagen til at lege derhjemme i sneen. Der var jo også mange fra byen, der ikke kom, men de kunne jo ikke så frit løbe ude, som os, der havde været i skolen, og fået fri.

Som klasselærer havde vi frk. Nielsen, der boede lige ved kommuneskolen. Hendes lejlighed var i en bygning, som ikke var i forbindelse med skolen. Der var vaskehus midt i bygningen, og i nordenden var der toiletter til piger og drenge. På vestsiden lå den store skarnskiste, som en dag spillede en stor rolle for Johannes Yde. Han faldt nemlig i skarnskisten. Den var ellers dækket med store låg, men den kan jo have stået åben, men det er alt sammen en anden snak. Sydenden som frk. Kirstine Nielsen beboede, kaldtes i folkemunde for "Høsehøuset", hvorfor ved jeg ikke. Selve skolen var en stor 2-etagers rødstensbygning med lejligheder på 1. sal. Mod øst boede overlærer Jens Ørum. Mod vest i en mindre lejlighed boede i min tid lærer Alfred Jensen, som var sproglærer, så Jensen stiftede jeg først bekendtskab med i 6. klasse, da os, der skulle på Realskolen, havde en time i engelsk. Det var om sommeren fra 7-8 om morgenen. Jeg husker, at vi engang var i lærer Jensens private lejlighed for at høre engelsk i radioen. Det var jo nyt med radio omkring 1925-26.

Af andre lærere husker jeg frk. Agerskov, der vist også boede på skolen. Hun var en stor høj dame, men havde en dårlig fod, så hun haltede lidt. Hun havde også til vane at aflevere noget opspyt i sit lommetørklæde, og så gemme det i kjolen ved sit bryst. En tid havde vi også frk. Mine Bang, der jo var bysbarn, datter af skomagermester N. J. Bang. Bang var vist lige kommet fra seminariet og til skolen. Jeg skal en gang have sagt til hende: "Mig ka' li' dig". Hvorfor ved jeg ikke. Mine Bang havde vi ikke så meget, hun har muligvis kun været vikar, men hun blev fast ansat ved skolen, men da var jeg kommet på Realskolen, hvor hun ikke havde noget at gøre. Jeg erindrer også Frk. Juhl, men jeg mener, at hun kun har været kort ved skolen, måske vikar.

Ørum havde vi til bl.a. dansk og sang, og da Ørum var kirkesanger passede det jo godt. Jeg mindes med glæde, når vi i den klasse, der vendte mod øst, skulle synge: "I østen stiger solen op". Det kunne godt være rørende. Dog er det vist mest som ældre, jeg har tænkt over sangen. Vi havde også Ørum til salmevers, og vi blev hørt én og én. Engang havde Carl Andersen forbrudt sig, og som straf ville Ørum ikke høre ham, Carl kunne jo godt sine lektier, så Carl var nok ked af, hans klasse ikke fik hørt, hvor godt han kunne sine ting.

Vi fik også i 5. eller 6. klasse lærer Poulsen, der var fynbo. Han var et hidsigt gemyt, næsten for meget af det gode. Christian Hyllen havde lavet noget, som Poulsen ikke kunne lide, og så fik Christian alle tiders tur. Poulsen tog fat i Christians ærme og hamrede Christian mod døren, så det gungrede. Senere mod gulvet. Det var grimt at se på, og det har nok heller ikke været rart at være Christian. Vi havde Poulsen til naturhistorie og fysik. I botanik viste Poulsen os hvordan frøet spirede. I en kasse med fugtigt savsmuld blev der lagt nogle få bønner og kassen blev sat i klassens vindueskarm. Inden længe var spirerne oppe, så blev frøet vendt, men inden længe var spirerne oppe igen. Heraf så vi at spirerne søgte efter lyset. I fysik var der et forsøg med luft. En glasklokke blev stillet på luftpumpen, der skulle suge luften ud af klokken. Poulsen ville nu vise os, at klokken hang fast ved luftens tryk, men det gik galt og klokken gik i stykker. Jeg syntes det var forfærdeligt, men for Poulsen var det kun et hændeligt uheld. De Magdeburgske halvkugler fik vi til at hænge sammen, så vi ikke kunne skille dem ad ved at rykke i dem. Lærer Poulsen fik, mens han var i Hals et tilfælde af apoplexi, men han kom sig helt igen.

Hr. C. Agger havde vi også, bl.a. til geografi og tegning. Geografi var jeg god til, og jeg husker engang til eksamen, lød mit spørgsmål: Nævn de tre randstaters navne: Estland, Letland og Litauen samt deres hovedstæder: Reval, Riga og Kowno. Jeg fik ug, og det var uden vaklen. Jeg tror, det var Agger, der forårsagede, at vi fik en fin ny fritstående tavle, der kunne vendes, så der kunne skrives på begge sider. Agger var også tegnelærer, og det var netop her han skulle anvende tavlen, og den måtte ikke slettes, før eleverne havde tegnet den af, og det kunne der gå nogen tid med, da vi nok kun havde en tegnetime om ugen. Agger var endelig også gymnastik- og sanglærer. Agger havde vist været ved militæret. At han også kunne svinge en kæp, fik jeg også at mærke. Vi var en tre stykker, der havde forbrudt os, og på skolens kontor fik vi et par rap af en tynd kæp. Det sved vel lidt, men nogen hård tur var det ikke. Agger var ung og ugift, da han kom til byen, men blev senere gift med Ester Michelsen. Ægteparret boede i mange år på 1. sal i Realskolen. Agger var også kirkesanger efter Ørum.

Engang var blandt eleverne på skolen indsamling til Ørum, der måske havde jubilæum eller rund fødselsdag. Han fik et vægur, hvis jeg husker ret. Engang havde en hård storm revet taget af Ørums baghus. Det var et halvtag tækket med pap. Taget var ikke brækket eller taget skade, så det skulle hives på plads igen, og det foregik ved hjælp af nogle lange reb, som eleverne så fik lov at rykke i, og det gik fint. Ørum, der jo boede på skolen, havde for vane at skulle have sin formiddagskaffe i timen, og det var lidt af en æressag at få lov at hente den store kop hos fru Ørum, der var en rar dame at besøge.

Frikvarter havde vi jo efter hver time. Et sådan frikvarter var jo leg og løjer efter årstiden. Der var jo god plads omkring skolen. Det meste var jord, men enkelte steder kunne der være græs. Efter sommerferien var det dejligt at komme og se de mange grønne pletter, der var vokset op i ferien. Den første tid jeg var på skolen, var jeg ikke rigtig dristig ved at tumle løs mellem de mange børn. Jeg stod på trappestenen lige uden for yderdøren og så på legen. Den dag Johannes Yde faldt i skarnskassen, sætter jeg som vendepunkt, for da måtte jeg ud og se, hvad der var sket. Det har næppe været et skønt syn at se Johannes. Fra den dag mener jeg, at jeg var med i legen. Når der blev kaldt ind til time, foregik det ved, at en løb rundt om skolen og ringede med en klokke, som han svingede i hånden.

En dag mens vi løb og legede ude på vejen neden for skolen, faldt jeg i en ajlegrøft. Ajlen kom, når Ladegårdens ajlebeholder var fuld, og så løb ajlen

tværs over vejen og ned i en grøft, der havde forbindelse med Skiveren, der løb mellem skolen og vejen. Jeg ville springe over grøften, men den bred jeg skulle lande på, var højere, end den jeg kom fra og så faldt jeg baglæns ned i ajlen. Det har sikkert været en slem tur, som jeg ikke kan forklare nærmere om. Karen Amalie græd, og det har jeg måttet høre for en gang imellem. Hun var en af klassens piger. Der var dog ikke noget fra min side.

Legene i skolegården var jo mangeartede. Der var floklege og parvise lege, alt efter temperament. En leg hed engelskmanddansk. Vi var delt i to hold, et ude og et inde. Holdet, der var ude, skulle løbe over en vis strækning, som var fjendens land. Man skulle have tre klap på ryggen og et oven på hovedet, og så råbe 1 2 3 krone. Når det var sket, var man ude af spillet. Der er gået mange kvarter med den leg. Pigerne spillede bold og lignende. Vi legede også bro-bro-brille, og der kommer en mand fra det røde hav. Jeg kan huske, en overgang var vi tre drenge, der sprang buk, det var jo en gymnastikøvelse og har sikkert frydet gymnastiklæreren. Jeg var sammen med Hans Vestergaard Rasmussen fra min klasse og en søn af margarinemanden Jens Andersen. Drengen hed vist Peder, men han var noget yngre end vi to andre, og gik i en anden klasse. Nord for skolen var der en lille lund af gran og fyr, her var vi meget og stormede rundt imellem træerne efter hinanden, men hvad det hele gik ud på, ved jeg ikke.

Jeg husker fra de første klasser, at når vi skulle hjem, sang vi gerne: "Klokker slår, tiden går", Når vi forlod klassen stod lærerinden i døren, og vi gav hånd, bukkede og sagde pænt: "farvel". Pigerne nejede. Kom der en lærer f.eks. ind i klassen, rejste alle sig op ved bordene. Vi var flere år 28-30 elever i en klasse. Frk. Nielsen tog os til tider med op på fodboldpladsen, der lå lidt nord for skolen. Sygehusets grund var vel imellem. På boldpladsen legede vi så forskellige sanglege og andet som frk. Nielsen ledede. Der var en leg, som vist hed: Ræven og kyllingerne. Én var ræv, og så måtte vi jo passe på ikke at blive snuppet af ræven. Jeg tror også, der blev råbt: "Hvor er ræven", hvorpå der blev svaret: "I skoven". Nu råbte kyllingemoderen: "Kom bare" og så løb alle jo for at nå kyllingemoderen, hvor de var i ly.

Skrivetøjet var i de små klasser skifertavle og griffel. Det synes jeg, er et godt materiale. Tavlen er let at rense med en klud, der er våd. En fingerende kunne jo også klare en mindre fejl. Senere kom pen og blækhus. Vi brugte elastikpenne, der var væmmeligt spidse og gik igennem papiret ved turen opad. Jeg brugte venstre hånd, men husker ikke, at nogen gjorde forsøg på at lære mig at bruge højre, nej det var venstre.

En ting har jeg endnu ikke omtalt, og det er den udflytning, der fra 1. maj skete fra klassen, da skulle mange drenge ud at tjene på landet. Det var nogle unge klører, der blev sendt ud, det var hovedsagelig drengene, der skulle ud at tjene til livets ophold, som det så smukt hedder. Der har jo næppe været nogen stor kontant løn at hente, men kost og logi har også betydet noget, hvis hjemmet havde små kår at kæmpe med. Jeg mener ikke, der var ret mange piger, der kom ud at tjene på denne måde, måske har de bedre kunnet få plads i byen som hushjælp. De der kom på landet, har gået i skole i Ålebæk eller Koldkær, hvor der var små skoler. I Ålebæk regerede lærer Eriksen og i Koldkær lærer Holm. Der har nok kun været skolegang en gang om ugen. Der var også skoler i Hou og i Gåser. Til november vendte drengene og pigerne atter tilbage og klassen var fuldtallig. Der kom til tider en ny elev i klassen, men eleven faldt hurtigt ind i rammerne uden nogen form for mobning, eller hvad man bruger.

Hjemturen fra skolen forløb i ro og orden. En enkelt vinter husker jeg, at vi fulgtes ad hjem ad Østergade, og da fandt vi glæde i at skyde til mål efter skærmen på en gadelampe, der stod ved Ladegården ud for Nørregade, uheldigvis kom sognefoged Olav Rasmussen bag på os. Han spurgte: "Hvis dreng er du", og så var den sag ude. Vi var selvfølgelig lidt bange, men der skete ikke mere. Den sidste tid kørte jeg på cykel i skole, det var jeg vist ene om fra min del af Østergade. En tid havde jeg Kristian Hyllen med på cyklen hjemad. Han skulle jo samme vej. Han var en af klassens stærke drenge, så det var med at holde sig gode venner med ham.

Nu er jeg kommet til april 1926, og jeg er færdig på kommuneskolen. Der var en klasse der hed 7. klasse for dem, der ikke var gamle nok til at forlade skolen. Den udgang fra skolen faldt ofte sammen med konfirmationen. Os der skulle i Realskolen kom i 1. real, og der var normalt 3 realklasser. Realskolen lå meget nær mit hjem, der var vel 5 minutters gang, det var jo rart. Skoletasken var nu unødvendig, jeg gik med bøgerne under armen. Skoletiden var fra 8-12, en times middag, og så igen fra 1-3 enkelte gange til 4. Hvor mange vi var, husker jeg ikke, men måske 12-15 stykker heraf var 2 piger, Karen Vigel Hansen, min kusine, og Rigmor Christensen.

Der var nye fag at gå i gang med, nemlig aritmetik, geometri og tysk, engelsk havde vi jo haft en smule af, men nu blev dette fag udvidet. Af nye lærere fik vi realskolebestyrer Theodor Petersen og lærer Jens Gregersen, der var ungarl. Begge boede på skolen på 1. sal. Øverst oppe var der 4 værelser, der blev benyttet om vinteren af udenbys elever, der søgte skolen. Om sommeren cyklede de hjem. Jeg husker flere, fra Hou, Holger Jensen og fra Ulsted, Frede Smith, som boede på skolen. Holger, som var et par klasser foran mig, kom jeg en del op til. Vi spillede fodbold i skolegården efter skoletid, og på værelset morede vi os med, hvem der kunne huske flest navne på ØK-skibe. Holger kom efter skolegangen til søs med havundersøgelsesskibet "Dana", der var på togt jorden rundt. Holger endte som havnefoged i Nr. Sundby. Han havde været med i landgangen i Normandiet. Frede havde jeg ikke omgang med, han var en egen natur, og kom da også ud af skolen på grund af uregelmæssig skolegang. En sommer holdt han til i Nørreskoven, der lå på hans skolevej. Ved den tid han skulle være hjemme, cyklede han hjem. Da sagen blev opdaget, kom Frede ud af skolen, det var i 2. real.

Jeg kan ikke gøre rede for, hvor længe vi var i realklasserne, men jeg mener, at i 2. real kom der en del ud, vist i oktober, det har måske været i forbindelse med deres konfirmation, og det har været planlagt således, at eleverne i stedet for at gå i stå i 7. klasse tog et par år med i realen, hvor der jo trods alt var mere at lære end i 7. klasse, hvor man bare ventede på at komme ud af skolen. I realen lærte vi jo matematik og sprog. Lærer Jensen, der jo var sproglærer, var vist på sprogkursus, og vi havde under lærer Jensens fravær en vikar, der hed frk. Hansen. Jeg husker, at vi havde frk. Hansen til engelsk, og vi lærte en masse, bl.a. små vers, som jeg husker flere af endnu. Når vi kunne dem på engelsk og kunne oversætte dem, så var der noget, der hang ved. Frk. Hansen boede hos jordemoder fru Michelsen, og hun sværmede vist lidt for lærer Agger, men det blev jordemoderens datter Ester, som Agger løb af med.

Vi havde også lærer Niels Jørgen Bang, en bror til Mine Bang. N. J. Bang var ret ung i gerningen. En anden Halsbo, lærer Einar Kaas havde vi også. Lærer Poulsen var vist også på kursus, og det var i stedet for Poulsen, vi fik lærer Bang til bl.a. dansk. Alle timerne gik ikke på reglementeret vis, således husker jeg da, at klassen var på rottefangst i skolens tørvehus. Til hjælp havde vi to hunde, nemlig "Ami" fra mit hjem og fisker Søren Sørensens hund. Medens vi

smed tørvene væk, var hundene på lur, de kunne jo lugte rotterne. Jeg tror vi fik 11 rotter den dag. Rotterne fik jo føden ved at spise hønsefoder. Bestyrer Petersen havde både høns og ænder. Det var jo sjovt at fange rotter, men det fremmede jo ikke lærdommen, og det endte også med at jeg blev siddende over i 2. real.

Når slagtermester Lauritz Larsen var rundt i byen på sin ugentlige køretur, og vi havde bestyreren, skulle han gerne ovenpå i privaten og have formiddagskaffe sammen med slagteren. Vi fik så lov at passe os selv imens.

Foruden skolen var der en gymnastiksal og et baghus. Gymnastiksalen blev også benyttet af kommuneskolen. Om sommeren spillede vi fodbold, så vi oplevede sjældent gymnastiksalen som andet end et koldt lokale. Der blev varmet op med en tyk kakkelovn. Gulvet var altid koldt at ligge på. Et efterår slap vi for gymnastik. Vi arbejdede med et større projekt på fodboldpladsen, hvor der foran det ene mål var slidt et stort hul i græsset. Hullet blev jævnet ud, og det hele blev belagt med græstørv, som vi skar i nærheden. Jeg arbejdede en tid sammen med Arne Poulsen, hvis bedstefar havde en skarp spade, der vist var beregnet til at skære lyngtørv. Vi skar nogle store flader, der blev rullet sammen. Vi lavede disse ruller så store som vi kunne løfte dem. De skulle jo pr. trillebør køres til pladsen ved målet. Det tog jo mange timer at klare belægningen, at det gik ud over gymnastikken, gjorde næppe noget. Vi fik jo kræfterne anvendt på en god måde, og det var billigt for skolen, at få sagen ordnet.

I 1. real og 2. real gik jeg sammen med Hagbart Andreasen og Poul Bork Andersen. De var begge fra Gåser og kom med postbilen, som tog dem op i Holtet. Jeg husker ikke, at nogen af dem boede i Hals om vinteren, de må jo have klaret cyklerne fra Gåser til Holtet og retur. De holdt jo til på skolen til postbilen kørte hjem med dem. Engang jeg besøgte dem og vi tog et spil Servendsel, kom bestyreren og fandt os. Han tog det nu roligt og anbefalede at tage hjem til mig og spille kort. Vi holdt så op med at spille kort, og så var der ikke mere om den sag. Blev vi længe nok på skolen kom rengøringspersonalet, der bestod af fru Hyllen og fru Jensen, som vi kaldte strikkekonen, hun strikkede for folk. Gulvene der var af træ, skulle vaskes, kakkelovnene skulle renses og asken tages ud. Nye tørv bæres ind fra baghuset.

Rundt om skolen var der belagt med grus, dog var legepladsen jord med enkelte småpletter med græs. I skellet mod øst var der et hegn med løvtræer, her legede vi ofte tagfat. Rundt om gymnastiksalen var der også megen leg, men det blev engang stoppet ved at der blev spærret med pigtråd, hvorfor ved jeg ikke. Vi spillede ofte fodbold i skolegården, og det gik til tider ud over en rude i gymnastiksalen, men vi holdt jo sammen og gav en skilling alle mand, ruderne var for øvrigt ikke ret store. Vort tilholdssted på drengenes WC var ikke velset, her var der ellers gerne fuldt hus på kolde dage. Denne sammenstimlen blev forbudt. Vi måtte ikke opholde os, så vi ikke kunne ses fra skolen. Måske er der nogen, der har gjort i bukserne, når de ikke har kunnet få plads på WC, fordi vi var nogen der fyldte pladsen op.

Vi fik karakterbog hver måned, og den skulle underskrives af en af forældrene for at være gyldig. Det kostede også penge at gå på skolen. Jeg tror, jeg gav 12 kr. om måneden. Ubemidlede kunne søge friplads. Nu er det ved tiden, jeg kom i 3. realklasse, der endte med præliminæreksamen eller almindelig forberedelseseksamen. Vi var kun 4 elever i 3. real, og det var Knud Oldenborg fra Gandrup og Maren Thomsen fra "Bødkergård" i Gåser. Fra Hals var vi Frederik Als og Poul Rise Hansen, der skriver disse linjer. Det var en nem

lille klasse, og vi var i skolens SV hjørne, hvor der også var folkebibliotek. Det blev passet af lærer Gregersen, som blev hjulpet af drenge og pigespejdere. Der var kun åben 1 time 3 aftener om ugen, mandag, og onsdag og vist lørdag. Mit job var at sætte bøgerne på plads, når de kom hjem fra udlån.

Det kneb mig med aritmetik og i nogen grad med geometri og dansk stil. Skriften var ikke køn, og det kneb med at stave. I det daglige klarede jeg opgaverne med bror Carls rettede opgaver. Carl havde jo været turen igennem et par år før, og opgaverne lå hjemme i et skab. Jeg kunne godt være heldig at finde de opgaver, jeg skulle bruge. Vi brugte jo de samme opgavebøger, da min tur kom. Det var jo let, når jeg fandt opgaverne, men det kunne jo ikke andet end at hævne sig på mig. Når vi havde klasseregning, så var der jo ikke noget at se efter. Vi havde klasseregning hver lørdag eftermiddag fra kl. 1 til kl. 3 eller 4, ligesom vi blev færdige. Det smagte jo lidt af eksamen. Jeg husker, Frederik Als og jeg arbejdede en del sammen. Vi var nogenlunde jævnbyrdige. Engang gik vi op til skolebestyrer Petersen, som vi havde til regning, for at få ham til at hjælpe os i gang med nogle opgaver. Bestyreren var altid hjælpsom.

Frederik og jeg holdt i den varme tid en del til i Als' kolonihavehus, der var en glasveranda, som havde været N. P. Nielsens. Til andre tider holdt vi til på Frederiks værelse, en kvist i 2. sals højde oven på Als' købmandsforretning. Marie og Knud havde vi ikke meget at gøre med uden for skoletid. Knud boede ved sin onkel landpost Pallisgaard, der drev en lille ejendom på Lindevej, når han ikke var post. Marie boede hos ølhandler Bech. Om Knud og Marie boede i Hals hele tiden, ved jeg ikke, dog mener jeg, at Knud alt faldt om sommeren kom cyklende fra Gandrup, der var jo 10 km. Knuds far også landpost.

Et par gange var vi i Gåser til klassefest. Marie havde et par fætre, der også gik på Realskolen. Vi kaldte dem store og bette Klem. De hed jo Klem Thomsen. Store Klem hed Christen og bette Klem hed Anders. De gik i samme klasse, skønt store Klem var noget ældre end bette Klem. En sådan fest bød på spisning og derefter dans. Jeg husker at på Bødkergård hos Maries forældre havde jeg Mita Kjær til bords. Mita var i huset hos ølhandler Bech, og der boede Marie jo også. Mita gik jeg senere til bal sammen med. Hun blev senere gift med Hans Larsen. En anden gang var vi til fest hos de to Klem'er. Det var i de lyse nætters tid, og vi dansede i vognporten. Anton Klem, Klemmernes far, spillede harmonika. Vi standsede ikke før den lyse morgen. Vi havde vognmand Jepsen fra Hals til at hente os. Det var fint vejr, og for lidt ekstra kørte Jepsen os om ad Øster Hassing. Vi var Frederik Als, Marie Hansen (min kusine) og Edel Kristensen med hjem. Edel og Marie gik vel i klasse med Klem, og der har næppe været flere halsboere med. Det var pæne fester, der jo foregik, før øl og den slags fik tag i ungdommen.

Der blev også holdt fest på skolen, og det var inden juleferien. I gymnastiksalen var der fælles juletræ for begge skoler. Når højtideligheden i gymnastiksalen var forbi, samledes vi i klasserne. Jeg husker 2. real et år havde en fin fest med lagkage og sodavand osv. Vi havde en bødekasse, som gav midlerne. Lagkagen var en gave fra min tante Amine. Hendes datter Karen var jo i klassen.

I 3. real mindes jeg ikke nogen julefest, da havde vi prøveeksamen. Ved den lejlighed stiftede vi bekendtskab med overlærer P. Ovesen-Nygaard, der var trådt i Ørums sted. Samtidig hilste vi på en ung lærerinde frk. Ingeborg Jespersen. Ingeborg Jespersen blev senere Vigels svigerinde, det var i 1937, da Vigel og Gerda blev gift. Vi blev således lidt i familie med frk. Jespersen.

Ingeborg blev senere gift med Einar Kaas, der også var lærer ved skolen. Efter giftermålet fik begge plads ved skolevæsenet i Køge, hvor lærer Kaas døde, og fru Kaas stadig bor.

Så var der juleferie, og snart begyndte de sidste par måneder inden den store prøve, som jo startede med skriftlige prøver. Det blev en drøj omgang og mit endelige resultat lå kun lidt over dumpegrænsen. I dansk var kampen særlig hård. Lærer Bang havde ført os op, og da den beskikkede censor havde hørt os, sagde han til Bang, at Frederik og Poul dumper. Censor foreslog tg, men det ville Bang ikke gå med til, og for at sætte noget imod tg. foreslog han så ug, det gik hårdt til, og jeg tror der var en mægler inde. Resultatet blev, at vi begge klarede eksamen med den mindst mulige margen. Far kaldte min eksamen en svinerøgtereksamen. Det var jo også nedslående at se et så ringe resultat et par år efter at broder Carl havde fået udmærkelse. Marts måned gik med eksamen. April gik jeg hjemme og ordnede haven. 2. maj begyndte læretiden, men det er en anden historie.

Disse erindringer stammer fra en aflevering til Hals Arkiv, arkiveret under journalnummer A262. Artiklen har tidligere været publiceret på arkivets hjemmeside, men bringes her i en ny redigering.